

Magas szintű általános képzés – technikai hiányokkal

– beszélgetés Pauk Györggyel, a magyarországi hegedűsképzés jelenéről –

– Szerencsére sokat és régóta jár haza, előadóművészi tevékenysége így itthon is közismert a műfaj kedvelői között. Ön tehát, aki 24 éve közelről is láthatja a magyar történéseket, észlelt-e az utóbbi időben valami változást a társadalmi átalakulás mellett, ami a hegedűsöket illeti? A hangszer kezelésében, a képzés és maguk a hegedűsök minőségében? Technikai, zenei vonatkozásban?

– Most, talán az utolsó egy-két évben érzek egy kis változást. Alkalmam volt több, tíz-tizenkét fiatalat meghallgatni; csak ezekben a napokban a kurzus alkalmával kilencet. Örömmel állapítom meg, hogy van néhány valóban nagyon tehetséges gyerek ennyi év után. Volt ugyanis egy viszonylag hosszú, 30-35 évig tartó szünet, amikor nem járult hozzá a magyar hegedülés a nemzetközi színvonalhoz. Most az az érzésem, mintha ezek a fiatalok újabb „injekciót” jelentenének és tevékenységük számomra azt súgja, hogy sikereket fognak elérni. Hallom, hogy valóban így is van, hiszen rangos helyezést ért el már némelyikük nemzetközi versenyeken.

– Önt foglalkoztatta annak idején, mi okozhatja ezt a stagnálást? Hiszen Magyarországon mindig rangos hegedűsképzés folyt, és a Hubay-Zathureczky féle iskola még 1956-ban is élő, aktív, világsztárokat nevelő valóság volt?

– Nemcsak gondolkodtam, de beszéltem és nyilatkoztam a dologról. Ha diplomatikusan akarnék fogalmazni azt mondanám, hogy Zathureczky eltávózása után nem voltak igazán jó tanárok. Akik lettek volna, azokat elűzték és más országban kellett dolgozniuk. Nem magamra gondolok; sajnós sokan kényszerültünk erre a lépésre. Talán most ez egy kicsit változik. Szeretnék is segíteni abban, hogy a tendencia erősödjék. Boldogan teszem ezt, és azon kívül, hogy

amikor jövök, mesterkurzusokat adok, külföldi mesterkurzusaimra is igyekszem minél több magyar fiatal felvenni. Most is van három magyar növendékem: kettő Angliában, egy pedig Svájcban. A három tehetséges magyar fiatalnak teljes ösztöndíjat, hegedűt szereztem és még a megélhetéshez is hozzájuttattam őket.

– Miben érezte ennek a hosszas stagnálásnak az okát? Technikai fogyatékoságokban, zenei, megformálási problémákban, repertoárismeretben?

– Mindaz, amit most felsorolt, összefügg egymással. Talán azzal kezdeném, hogy technikailag olyan hiányosságok voltak – és még mindig vannak –, hogy ez meghatározta aztán mindazt, ami még jöhetett volna. Csak akkor lehet megvalósítani egy zenei ötletet, megformálni egy zenei frázist, ha egy játékos technikailag abszolút felkészült és szabadon tudja kifejezni magát a zenében. Nemzetközileg ezt a magas technikai szintet hiánytalanul elvárják. Nemrég dolgoztam Hannoverben, a Nemzetközi Joachim Verseny zsűrijében, és valami olyan fantasztikus technikai színvonal volt, hogy elképzelhetetlen. Negyven, már versenyeket nyert fiatal játszott, elképesztően: ontották a Paganiniket és Ysaye-okat. Ha már adott a technika, és az illető biztonságban érzi magát, akkor következik, hogy mit tud ehhez valaki zenében adni.

Ami a repertoárt illeti azt tudom mondani, hogy Magyarország még mindig egy kicsit konzervatív. Hosszú időn keresztül azt

hiszem én voltam az egyedüli, aki ha hazajöttem, mindig hoztam magammal új dolgokat. Nekem ugyan már nem voltak újjak, de Magyarországnak igen. Alban Berg, Lutoslawski, Penderecki – ezeket mind játszom, ezek már klasszikus szerzők. Nem is beszélek Bartókról, akit világszerte már a nagyok egyikeként kezelnek; én pedig néha még mindig azt érzem, hogy itt egy kicsit idegenkednek tőle. Számomra ez nagy fájdalom, hiszen Beethovenhez, Brahms-hoz, Bachhoz mérhető zseni volt. Ugyanúgy kellene az ő zenéjével is foglalkozni.

– Nem érzi annak a veszélyét, hogy az Ázsiából jövő, technikailag elkápráztató, jó hangszeren, ám kevésbé érzékenyen muzsikáló hangszeresek dömpingje ve-

Fotó: Moldvai

szélyezteteti a hegedű-kifejezés mérhetetlen érzékenységét?

– Ebben a témában nagyon nagy tapasztalatom van, hiszen rengeteget járok Japánba. Jelen pillanatban is van három japán növendékem. Fantasztikus a technikai felkészültségük, de nem szabad efelejteni, hogy az egy teljesen más kultúra, mint az európai. Számukra ugyanolyan idegen dolog Beethovent játszani, mint nekünk lenne az ő zenéjüket. A különbség csak az, hogy ők megpróbálják. Elhatározottságuk, akaratauk, szorgalmuk lenyűgöző. Aztán akad köztük egy-kettő, akinek még mondanivalója is van. Különösen azok között, akik már hosszabb időt töltöttek Európában vagy Amerikában, az ottani tanárokkal. Egy londoni, svájci, németországi légréteg aztán sokat segíthet kultúrájuk fejlődésében.

Amivel azonban komolyan számolni kell ha nem azonnal, de hamarosan, az Kína. Ők valóban tehetségesek; nekik egészen különleges érzékük van az európai zenéhez, nem annyira gépiesek. Sokan jönnek még majd onnan.

– Érzékel-e alapvető különbséget a magyar és az Ön által ismert egyéb főiskolák között a muzsikusképzés irányultsága, az alapvető mentalitás között abban, hogy általában inkább szólistákat nevelnek, vagy megalapozott képességgel zenekari muzsikusként, ahol azért akad egy-egy szólista is?

– Ez talán nem is akarás kérdése. Olyan fantasztikus versengés van a világban; ahhoz, hogy valaki szólista legyen, ahhoz nagyon-nagyon sok minden kell. Sem a tehetség, sem a nevelés nem elég hozzá. Fő az, hogy jó zenészeket neveljenek. Ebben a versengésben az is nagy dolog, hogy valaki be tudjon kerülni egy jobb fajta zenekarba.

– Mi az, aminek – a megfelelő felkészültségen és technikai perfekción túl – jelentősége lehet egy-egy próbajátékon? Sok a mendemonda, hogy kiírják a próbajátékot, de konkrét alanyra vagy muzsikustípusra várnak, esetleg az illető „árfekvése” miatt? Valóban így van, vagy csak bizonyos jelek alapján következtetünk, esetleg tévesen?

– Nem vagyok jártas ezekben a dolgokban, de azt hiszem, ez – bizonyos esetekben – valóban így is van. De az igazán nagy zenekarok, amelyek valóban kvalitást akarnak, érdemesnek találják azt kivágni; és bizony vannak olyan, esetleg olcsóbb muzsikusként szárnnyra bocsátó országok, ahol remek hegedűsök vannak.

Most Hannoverben hallottam például nagyszerű lengyel hegedűsöket – nem egyet és hihetetlenül fiatalokat – olyan technikai perfekcióval, amilyen például Magyarországon egyáltalán nincs. Ez mégiscsak az iskola.

– *Hogy tapasztalta: most, amikor megnyíltak a határok, ezek a csodálatos, százmillióból válogatott orosz gyerekek jobban tudnak-e már érvényesülni?*

– Igen, de nem azok, akik Oroszországban, hanem akik Nyugaton tanulnak. Ezen a versenyen volt kettő vagy három ilyen, akik nagyon jók voltak. Az oroszokkal kapcsolatban azonban az a tapasztalatom, hogy a zenei stílusuk nagyon elmaradott – nem a kilencvenes, hanem az ötvenes évek ízlésének megfelelően játszanak. Túlérzékenyen, dagasztottan játszanak még Bachot is. Hannoverben volt egy versenyző, aki Bécsben tanul egy orosz professzornál; számomra hallgathatatlan volt. Óriási túlzások, agyonromantizálás – a 2000. év küszöbén ennek nincs jövője. ha nem állnak át, nem fognak tudni megélni.

– *Lassacsán minden piac minden műfajban telített; voltak ezek az üstökös-ként megjelenő vonósnevelők, amelyekben a legmagasabb szinten jelenhettek meg a tagok szólistaadottságai és együttműködési képességei. Tudhatnak-e még valami olyan újat mondani, amelyre vevők találhatnak?*

– Németországi, svájci tapasztalataim alapján nagyon nagy igény van a jó kamarazenészekre. A probléma inkább az, hogy a vonósnevelők négy embere megtalálja egymást, és még nagyobb probléma, hogy megtartsák egymást. A világban muzsikáló szinte minden kvartett tagsága változó. Új taggal újratekdeni mindig problémás; jó kvartettre, jó trióra azonban szükség van.

– *A világ nagy szimfonikus zenekarai között van-e olyan, amelynek hangját, stílusát különösen kedveli és ha választani lehetne közülük, arra a zenekarra szavazna?*

– Megítélésem szerint nemcsak én, hanem minden zenész azt mondaná, hogy a Bécsi Filharmonikusok vonóshangzása olyan fénylő, olyan különleges, aminek nincsen párja.

– *Meghatározható ennek a konkrét oka?*

– A Bécsi Filharmonikusokban nincsenek csak osztrákok, mindenki a bécsi zeneakadémiára járt, ugyanazokhoz a tanárokhöz, így lehet olyan fénye és bril-

liáns melegsége a hegedűk hangjának. Ez átütő erőt, homogén hangzást ad a vonósoknak. Az amerikai zenekarok közül Bostonból a vonósok, Chicagóból a fúvósok hangzásának vannak neves tradíciói.

– *Van olyan a ma élő karmesterek közül, akit különösen nagyra becsül?*

– Én talán Carlos Kleibert szeretem a legjobban.; óriási zseni, amilyen nagyon kevés van. Sajnos ő nagyon keveset dirigál és nagyon kicsi a repertoárja.

Rengeteg karmester van, de igazi nagy karmester egyre kevesebb akad. Ez azért nagyon kár, mert nagyon jók a zenekarok; a dirigenseknek tehát jó instrumentumuk lenne. Ma már az esetek többségében a zenekari zenészek jóval többet tudnak a karmestereknél; erre rá is jönnek, ki is használják és igazuk is van. Miért kéne egy jó zenekari muzsikusként egy kevésbé jó karmesterrel játszania? ezért aztán – sajnos – a karmesterek uralják a világot, olyan hiány van belőlük, az igazán nagyokból. Elképesztő honoráriumért lépnek fel; gyakran többet kapnak, mint a zenekar egésze. Éppen az egyéniségek, óriások utolsóinak egyikét veszítettük el a nemrég elhunyt Solti György személyében.

– *Most, hogy újabb itthoni fellépés és kurzus után hazautazik, mit gondol, mi az, amiben még a legtöbb tennivalójuk van a magyar hegedűsöknél?*

– Még mindig technikai téren vannak hiányosságok; hogy egyszerre menjen a két kéz, és hogy tudatosá tegyék, amit csinálnak. Nemcsak ad hoc kell játszani, meg kell tanulni gondolkodni. fel kell tudni tenni kérdéseket: miért is csinálom ezt? hogy is van ez? Meg kell keresni a logikát; nem elég szépen játszani, azt is kell tudni, miért úgy játszom, ahogy. Hova vezet egy melódia, hova vezet a két kéz egyszerre, hogy működik a két kéz együtt. Egyszóval amatőrből profivá kell válni.

Az egész kompozícióról kell gondolkodni, hogy minek mi a funkciója. Operában nőttek föl, meggyőződés, hogy egy Mozart versenymű jó előadásához ismerni kell az operát is. Minden összefügg a zenén belül; tudomásom szerint a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán jó a helyzet, ahol a növendékek magas szintű általános képzést kapnak. Jobbat, mint Nyugaton.

Tóth Anna